

*До спеціалізованої вченої ради Д 11.737.02
у Донецькому державному університеті
внутрішніх справ*

м. Кропивницький, вул. Велика Перспективна, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Тимчишина Андрія Михайловича
«Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та
практика», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дисертації. Злочинність супроводжує розвиток людства на всіх його історичних етапах, пристосовується до тих умов, що формуються на певному етапі його становлення та розвитку. У зв'язку з цим, протидія суспільно небезпечним явищам потребує комплексного та системного підходу щодо розроблення й обрання дієвих заходів впливу, а зацікавленість України у подальшій інтеграції до європейської спільноти визначає необхідність оптимізації системи інституцій сектору безпеки та підвищення ефективності функціонування кримінального судочинства, у тому числі, в частині криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

Варто підтримати А. М. Тимчишина, у тому: «... що розвиток спеціальних знань і використання їх можливостей у кримінальному провадженні набуває додаткової актуальності у зв'язку зі збільшенням учинених тяжких та особливо тяжких злочинів, із значним відсотком збройних кримінальних правопорушень, а також ситуацією, що виникла з початком військових дій на території України. Поглиблення і розширення наукових досліджень в одній галузі неминуче призводить до потреби використання таких досягнень в інших галузях. Така взаємодія породжує не лише нові напрями досліджень, а й призводить до появи нових методів, засобів здійснення наукових пошуків й викликає потребу розвитку та вдосконалення існуючих кримінальних процесуальних норм і навіть цілих інститутів. Все це виводить на новий рівень юридичну науку загалом і кожну з її галузей. Нині правоохоронну діяльність неможливо уявити без участі в ній обізнаних осіб – спеціалістів у різних сферах знань науки і техніки, у тому числі судових експертів. Водночас детальне вивчення теоретичних та прикладних аспектів використання спеціальних знань у кримінальному провадженні виявляє ряд проблем, які найважче піддаються дослідженю» (с. 63).

Тому, в умовах сьогодення, криміналістика як прикладна наука, інтегруючи сучасні досягнення науки і техніки, спрямовує свій потенціал на

створення ефективної системи засобів, прийомів і технологій, використання яких покликано розв'язувати проблемні завдання у практичній площині. Однак, залишається дискусійним питання щодо самого поняття спеціальних знань, форм та видів їх використання у кримінальному процесі, особливості призначення та проведення судових експертіз у кримінальному провадженні, що зумовлює необхідність проведення подальших наукових досліджень, спрямованих на удосконаленню законодавства та забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду (ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України).

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам й узгоджується з положеннями Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р), Стратегії розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року та Плану заходів щодо її реалізації (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 15 травня 2017 року № 229), відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року), а також згідно з тематикою науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ на 2020–2024 роки «Протидія кримінальним правопорушенням на території проведення ООС (Операції об'єднаних сил)» (0120U105580).

Виходячи з вищевикладеного, обрана тема дисертаційного дослідження *Тимчишина Андрія Михайловича «Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика»* є своєчасною та важливою, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування теоретичних, правових і практичних зasad використання спеціальних знань у кримінальному процесі України, з визначенням шляхів розв'язання низки проблем у діяльності органів досудового розслідування та експертних підрозділів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України. Список використаних джерел складає 385 найменувань. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати.

Так, у першому розділі «Загальна характеристика спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень» проведено періодизацію розвитку

спеціальних знань в Україні за критеріями, що визначають найважливіші криміналістичні події та процеси, пов'язані з виникненням нових напрямів, течій і тенденцій їх розвитку з визначенням на кожному етапі характеру впливу специфічних історичних, соціально-економічних, технічних, воєнно-політичних та інших чинників на стан і динаміку кримінальних правопорушень, оцінкою доктринальних підходів до розв'язання криміналістичних проблем з огляду на стан законодавства та наявний науковий інструментарій використання спеціальних знань, зокрема: перший (з давніх часів – до кінця XIX ст.) – виникнення та формування наукових основ; другий (кінець XIX ст. – до 70-х рр. ХХ ст.) – диференціація наук та формування дляожної з них предмета, термінології, методології; третій (із 70-х рр. ХХ ст. й донині) – розвиток криміналістики як самостійної юридичної науки, навчальної дисципліни та практичної діяльності, апробація наукових досягнень у праксеологічній площині.

Сформульовано поняття спеціальні знання у кримінальному процесі України як наукові знання, практичні вміння та навички, які сформувалися в особи під час здобуття професійної освіти, проходження спеціальної підготовки, курсів підвищення кваліфікації, досвіду роботи тощо та які можна використати відповідно до процедурних правил кримінально-процесуального закону для вирішення завдань кримінального провадження. Систематизуючими ознаками таких знань є: незагальновідомість та незагальнодоступність; оволодіння ними можливе в процесі фахової теоретичної і практичної підготовки; неодноразовість використання; базування на досягненні науки, техніки, ремесла тощо; належність до галузі знань у сфері їх практичного використання; вводяться в кримінальний процес у встановленій законом формі за умови наявності в учасників процесу необхідності використання таких знань; їх використання пов'язане з рівнем освіти, підготовки, а також із професійним та іншим досвідом; сприяння забезпеченню внесення органами досудового розслідування та суду законного й обґрутованого рішення у кримінальному провадженні.

Визначено напрями застосування спеціальних знань спеціалістом у розслідуванні кримінальних правопорушень відповідно до кримінального процесуального законодавства за формами: *праксеологічний* (підготовка, організація та безпосередня участь у проведенні слідчих та інших процесуальних дій; пошук, виявлення, фіксація та вилучення слідів (мікрооб'єктів), речових доказів, виявлення, огляд та відібрання зразків для експертного дослідження); *методичний* (застосування науково-практичних прийомів та методів проведення окремих слідчих (розшукових) дій); *технічний* (вибір і застосування науково-технічних засобів, що використовуються для виявлення та фіксації речових доказів); *консультативний* (надання усних та письмових роз'яснень з питань, які виникають у ході проведення слідчих (розшукових) дій, або питань, які в майбутньому будуть вирішуватись за допомогою експертизи).

У другому розділі «Процесуальні засади використання спеціальних знань під час досудового розслідування» наголошено, що коло суб'єктів, які використовують спеціальні знання, є ширшим за суб'єктів їх застосування. Спеціаліст відрізняється від експерта за змістом своєї діяльності, методами використання спеціальних знань, обсягом й характером процесуальних прав і обов'язків. Водночас повноваження спеціаліста, згідно з чинним КПК України, не відповідають сучасним потребам практики розслідування кримінальних правопорушень, оскільки в них не враховано дослідницький напрям, який, за потреби, повинен здійснюватися під час проведення слідчих (розшукових) дій або поза ними для невідкладного отримання орієнтуючої інформації.

Проведений криміналістичний аналіз повноважень (компетенцій) суб'єктів використання спеціальних знань за рівнями: *макростратегічному* – суб'єкти формування загальної державної безпекової політики (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України); *стратегічному* – суб'єкти формування спеціальних знань, які визначають правила, норми та стандарти використання, розробляють і впроваджують необхідні для їх практичного втілення організаційно-правові механізми, процедури, контролюють їх виконання, здійснюють науково-дослідну й судово-експертну діяльність (Міністерство юстиції України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України); *оперативному* – суб'єкти реалізації (практичного застосування) спеціальних знань за напрямами діяльності та функціональним призначенням (спеціалісти, експерти): проводять доекспертні дослідження (спеціаліст, тяехнік-криміналіст, керівник (інспектор) сектору техніко-криміналістичного забезпечення, працівник Експертної служби МВС України); проводять експертні дослідження (судові експерти).

Окреслено практичну модель проведення огляду місця події за допомогою спеціалістів як функціональної системи за блоками: теоретичний, який включає: цілі, задачі, суб'єктів, систему науково-технічних засобів; прикладний, який включає організаційний, технологічний (охоплює науково-технічні засоби, які використовують спеціальні суб'єкти, що володіють знаннями та навичками їх застосування з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів кримінальних правопорушень) та оціночно-контрольний компоненти. Критично осмислено позаекспертні дослідження при проведенні слідчих (розшукових) дій спрямованих на отримання орієнтуючої криміналістичної інформації та прийняття на її основі оптимальних тактичних і процесуальних рішень.

Визначено особливості використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного, зокрема, під час слідчого експерименту (ст. 240 КПК України), обшуку (ст. 234 КПК України), допиту (ст. 224 КПК України), освідування (ст. 241 КПК України), отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України).

Сформульоване концептуальне бачення доцільності застосування методу криміналістичної розвідки (*Forensic intelligence*) в Україні, заснованого на збиранні, отриманні, обробці, аналізі та використанні спеціалістом

криміналістичної інформації у кримінальному провадженні, із створенням оперативно-аналітичного підрозділу у складі Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України для обробки та систематизації криміналістичної інформації шляхом застосування пошукових систем (Security i2 Analyst's Notebook, Python та ін.), спеціалізованого програмного забезпечення (goAML, goPRS, goCASE, goTRACE), з метою наповнення загальнонаціональних баз даних; налагодження співпраці із міжнародними організаціями та зарубіжними правоохоронними органами; впровадження передових технологій (Big Data Technologies, Internet of Things Technologies, VideoAnalytics та ін.), з метою швидкого встановлення підозрюваних.

У третьому розділі «Судова експертиза у кримінальному провадженні» визначено судову експертизу як дослідження об'єктів, явищ і процесів, що проводиться судовим експертом на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо для забезпечення виконання завдань кримінального провадження, надання висновку з питань сторін обвинувачення й захисту, слідчого судді, суду.

Запропоновані підстави групування судових експертіз на такі, що досліджують підозрюваного (психологічна, психіатрична, судово-медична); досліджують потерпілого (психологічна, психіатрична, судово-медична, імунологічна, цитологічна); підтверджують або спростовують факти, що підлягають доказуванню (дактилоскопічна, трасологічна, товарознавча, почеркознавча, балістична); досліджують кваліфіковані ознаки (судово-медична, товарознавча, психологічна, вогнепальної зброї, холодної зброї, фармакологічна).

На основі вивчення зарубіжного досвіду (США, Великобританія, Німеччина, Франція), концептуально доведено доцільність розвитку в Україні експертної системи в частині систематизації висновків і пояснень фахівців на основі штучного інтелекту, який дозволяє: вивчити документи, проаналізувати докази і визначити можливий рівень складності провадження, а також згрупувати складні завдання й визначити пріоритети на їх розв'язання.

Окреслені проблемні питання допиту експерта як слідчої (розшукової) дії, яка проводиться після одержання висновку, з метою пояснення, уточнення чи доповнення наданого ним висновку у формі постановки запитань і відповідей, які експерт надає лише в межах своєї компетенції та у зв'язку із проведеними дослідженнями.

Розроблений механізм оцінки висновку експерта під час досудового розслідування та судового розгляду: перевірка дотримання вимог закону під час призначення та проведення експертизи; аналіз достовірності та достатності речових доказів і зразків, що досліджувалися, з точки зору використовуваних методик експертного дослідження; оцінка наукової обґрунтованості експертної методики і правомірності її використання; встановлення повноти та всебічності висновку; оцінка логічної обґрунтованості перебігу і результатів експертного дослідження; перевірка належності результатів експертного дослідження до кримінального провадження та відповідності висновку експерта наявним у кримінальному провадженні доказам.

У четвертому розділі «Розслідування окремих видів кримінальних правопорушень як сфера використання спеціальних знань» розглянуті особливості та шляхи вирішення проблемних питань застосування спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням комп'ютерних технологій, кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, проти життя та здоров'я особи та пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Основними завданнями застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням комп'ютерних технологій, є повне, всебічне дослідження доказів, виявленіх у процесі проведення процесуальних дій: надання консультацій та безпосередньої комп'ютерно-технічної допомоги (ст. 71 КПК України), витребування та отримання доступу до комп'ютерної техніки (ч. 2 ст. 93 КПК України), призначення експертіз: комп'ютерної техніки і програмних продуктів (комп'ютерно-технічна експертіза), об'єктами якої є інформація, отримана під час тимчасового доступу до комп'ютерної техніки (серверів), Інтернет-ресурсу (веб-сайту) та контент-провайдерів; об'єктів інтелектуальної власності з визначенням властивостей об'єктів авторського права та розміру матеріальної шкоди, об'єктами якої є інформація, яка отримана під час тимчасового доступу до комп'ютерної техніки (серверів), Інтернет-ресурсу (веб-сайту) (ст. 242 КПК України) з метою встановлення робочого стану комп'ютерно-технічних засобів; обставин, пов'язаних з використанням комп'ютерно-технічних засобів; інформації та програмного забезпечення; відповідності програмних продуктів певним версіям чи вимогам на його розробку, а також виявлення інформації й програмного забезпечення, що містяться на комп'ютерних носіях.

Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності здійснюється у двох основних формах: 1) залучення до кримінального провадження спеціалістів (бухгалтерів, аудиторів, ревізорів, економістів, енергетиків тощо) для отримання необхідних консультацій щодо: а) технології бухгалтерських операцій, безготікових електронних розрахунків та здійснення платежів банківськими платіжними засобами; б) документообігу бухгалтерських операцій як у фінансово-кредитній сфері, так і щодо конкретного суб'єкта господарювання; в) технології електрозв'язку, зокрема здійснення комп'ютерних операцій; 2) призначення та проведення судових експертіз: почеркознавчих, техніко-криміналістичних, економічних (судово-бухгалтерських, фінансово-економічних), комп'ютерно-технічних, товарознавчих експертіз тощо.

Актуальним для судової практики залишається дослідження показань експерта в суді. Обставини, які цікавлять сторони кримінального провадження та суд, з'ясовуються шляхом отримання компетентних пояснень з питань, що характеризують значення експертного висновку, його обґрунтованість, зв'язок з іншими доказами.

Необхідним напрямом застосування спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи є участь спеціалістів під час слідчих дій (огляду трупа, експертизи, освідування тощо), а також проведення судових експертіз: судово-медичної (живих осіб, трупу, речових доказів); геноідентифікаційної; судово-психіатричної; наркологічної; судово-психологічної; криміналістичних (вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, холодної зброї, трасологічної, у тому числі експертизи слідів ніг людини та взуття, слідів ніг (лап) та зубів тварин, слідів транспортних засобів, дактилоскопічної, механічних пошкоджень одягу, нашарувань на одязі (взутті), портретної, відео-, звукозапису, вибухових пристрій, вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), матеріалів, речовин та виробів); одорологічної; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; комплексних (психолого-психіатричної, медико-криміналістичної).

Проведення слідчого експерименту є винятково важливим у кримінальних провадженнях за фактом учинення дорожньо-транспортних пригод, оскільки його матеріали (результати) є обов'язковими для проведення автотехнічної експертизи обставин пригоди. Основним проблемним завданням слідчого експерименту є встановлення окремих елементів механізму дорожньо-транспортної пригоди (видимості, визначення гальмівного шляху, технічної можливості уникнути аварійної ситуації тощо). Техногенний характер дорожньо-транспортних пригод і чисельність факторів, які впливають на їх механізм, обумовлює необхідність використання при проведенні слідчого експерименту спеціальних знань у галузі автотехніки, дорожнього руху та потребує математичних розрахунків і комп'ютерних технологій, що робить обов'язковим залучення відповідних спеціалістів.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях заразованих за темою дисертації

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтуються на комплексному підході до аналізу криміналістичних та кримінальних процесуальних проблем. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висуваються в дисертації, в роботі обґрунтуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Вміло застосована автором методологія наукового пошуку є традиційною для науки кримінально-правового циклу. Методологічну основу дисертаційного дослідження складають положення загальнонаукових (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, моделювання, аналогія та інші) та спеціальних методів (історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, системний, моделювання, формально-логічний (догматичний), статистичний, соціологічні (спостереження, інтерв'ювання, анкетування) статистичні).

Дисертант провів своє дослідження спираючись на *емпіричну базу*, яку становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності й аналітичні матеріали МВС України, Експертної служби МВС України, Національної поліції України, Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора України за 2014–2023 рр.; дані, отримані при вивченні 568 кримінальних проваджень із застосуванням спеціальних знань протягом 2014–2023 рр.; результати анкетування 80 прокурорів, 150 слідчих Національної поліції України, 270 спеціалістів та 130 судових експертів Експертної служби МВС України, які здійснюють свою діяльність у м. Дніпрі, Житомирі, Івано-Франківську, Києві, Львові, Тернополі, Ужгороді та Хмельницькому.

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах, що в цілому свідчить про належний рівень її апробації. Основні положення дисертації опубліковано в 39 наукових працях, серед яких монографія, 19 статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 3 статті у виданнях, проіндексованих у наукометричній базі Web of Science Core Collection, 16 тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту роботи дозволяє, в цілому, позитивно оцінити структуру дослідження, вона достатньо повно розкриває мету та поставлені задачі, які знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в: *практичну діяльність* – при розробленні та упорядкуванні відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань протидії кримінальним правопорушенням, а також під час проведення занять у системі службової підготовки (акти Івано-Франківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 18.05.2023 р. та Івано-Франківського відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз від 14.06.2023 р.); *освітній процес* – під час викладання навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Розслідування окремих видів злочинів», у процесі підвищення кваліфікації експертів, слідчих, оперативних співробітників, підготовки лекцій, планів-конспектів семінарських та практичних занять.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення. Висновки і узагальнення, яких дійшов автор,

успішно можуть використовуватись і надалі у науково-дослідній, правотворчій, правоохоронній сфері та навчальному процесі.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Тимчишина Андрія Михайловича «Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика» як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. У підрозділі 1.1 дисертант здійснив періодизацію розвитку спеціальних знань в Україні за критеріями, що визначають найважливіші криміналістичні події та процеси, пов'язані з виникненням нових напрямів, течій і тенденцій їх розвитку з визначенням на кожному етапі характеру впливу специфічних історичних, соціально-економічних, технічних, воєнно-політичних та інших чинників на стан і динаміку кримінальних правопорушень, оцінкою доктринальних підходів до розв'язання криміналістичних проблем з огляду на стан законодавства та наявний науковий інструментарій використання спеціальних знань, зокрема: перший (з давніх часів – до кінця XIX ст.) – виникнення та формування наукових основ; другий (кінець XIX ст. – до 70-х рр. ХХ ст.) – диференціація наук та формування дляожної з них предмета, термінології, методології; третій (із 70-х рр. ХХ ст. й донині) – розвиток криміналістики як самостійної юридичної науки, навчальної дисципліни та практичної діяльності, апробація наукових досягнень у праксеологічній площині (с. 22–49).

На відміну від перших двох періодів (етапів), у яких автор досить детально зміг розкрити різновиди та стан тих досліджень, які проводились на той час при розслідуванні злочинів (с. 24-36), третій період у цій частині розкриті у меншій мірі. Можна було б більш детально показати, як відбувалось розширення різновидів та можливостей використання спеціальних знань про які зазначає автор. Це б дозволило більш чітко сформулювати уявлення про генезис криміналістичних досліджень у розслідуванні кримінальних правопорушень.

2. Не чітким уявляється розуміння «спеціальних знань» як одного з критеріїв саме криміналістичних досліджень (с. 84). Гадаємо, що це призводить до неясного визначення кола і відмежування, наприклад криміналістичних експертіз від інших класів експертних досліджень. Тому спірним виглядає віднесення молекулярно-генетичних, одорологічних експертіз, експертіз матеріалів, речовин і виробів з них до криміналістичних (с. 218).

З цього випливає загалом ставлення автора до доцільності виокремлення класу криміналістичних експертіз. Так, на с. 91 він говорить про те, що в США не виділяються класи судових експертіз, зокрема, криміналістичні експертізи, як і експертізи інших видів. Далі автор стверджує, виходячи із «західного»

підходу, у випадку проведення експертизи для встановлення фактичної інформації про кримінальне правопорушення чи одержання доказів будь-яка експертиза може вважатися криміналістичною (с. 135). Наведене потребує авторського пояснення.

3. Підрозділ 1.3. дисертаційного дослідження присвячений криміналістичному аналізу повноважень (компетенцій) суб'єктів використання спеціальних знань за рівнями (с. 87-93). Дисертант поділяє суб'єктів на такі групи: *макростратегічний* – суб'єкти формування загальної державної безпекової політики (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України); *стратегічний* – суб'єкти формування спеціальних знань, які визначають правила, норми та стандарти використання, розробляють і впроваджують необхідні для їх практичного втілення організаційно-правові механізми, процедури, контролюють їх виконання, здійснюють науково-дослідну й судово-експертну діяльність (Міністерство юстиції України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України); *оперативний* – суб'єкти реалізації (практичного застосування) спеціальних знань за напрямами діяльності та функціональним призначенням (спеціалісти, експерти). При цьому, до спеціальних суб'єктів, автором віднесено досить широке коло доекспертних осіб: слідчий, слідчий-криміналіст, детектив, спеціаліст, залучений стороною захисту, інспектор-криміналіст, у тому числі технік-криміналіст і керівник (інспектор) сектору техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій, співробітник оперативного підрозділу, працівник Експертної служби МВС України у складі спеціалізованої пересувної лабораторії. На нашу думку, цей перелік є досить широким і потребує розмежування функцій учасників щодо застосування спеціальних знань. Якщо мова йде про «доекспертні дослідження», то в цьому разі такі дослідження має виконувати спеціаліст або інша особа, яка наділена такими повноваженнями.

4. У дисертаційному дослідженні автором окремо піднімається питання незалежності та відповідно неупередженості суб'єктів доекспертних та експертних різновидів дослідень. Автор відстоює думку, що інспектори-криміналісти не повинні бути у прямому підпорядкуванні слідчих підрозділів, оскільки спеціаліст не належить до жодної із сторін кримінального провадження (п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України), а охоплюється законодавчим словосполученням «інші учасники кримінального провадження».

У зв'язку із тим, що до осіб, які можуть криміналістичні дослідження автор відносить окрім інспекторів-криміналістів, також і слідчих, то з тексту підрозділу не зрозуміло як тоді бути із незалежністю та неупередженістю останніх. Наведене потребує деталізації думки автора.

5. Не ясно висловлено ставлення автора до надання законом спеціалісту можливості поряд з консультаціями надавати висновки у певних питаннях (ст. 71 КПК), характеру і змісту, випадків необхідності таких досліджень та їх

доказового значення, і чи доцільно в такому разі проводити подальше експертне дослідження, хоча у розділах 2–4 дисертації він торкається деяких аспектів зазначеної проблеми (с. 150, 165, 249 та ін.) і надає пропозиції щодо удосконалення процесуальних положень, які регулюють статус спеціаліста у кримінальному провадженні.

Такі зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії її щодо інших положень і висновків дисертанта, яка, очевидно, буде продовжена під час захисту. Вони носять локальний, переважно дискусійний характер і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Тимчишина Андрія Михайловича «Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика»* є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові доктринальні положення її науково-обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему, що має важливе значення для криміналістики, кримінального процесу і правоохоронної практики та полягає у розв'язанні проблеми формування методологічних засад застосування та використання спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та реферату в цілому відповідає встановленим ДАК МОН України вимогам. Реферат ідентичний головним положенням дисертації та відображає її основний зміст, висновки та пропозиції.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та реферат *Тимчишина Андрія Михайловича «Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика»* відповідають вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а їх автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

**Головний спеціаліст
консультивно-контрольного відділу
Департаменту забезпечення діяльності
Голови Національної поліції України,
доктор юридичних наук, професор
«3» жовтня 2023 р.**

*Різанов М.І. В.Г. Задебільський
Заст. Голови НПУ - маг. А.К. С. Садечук*

